

Giám sát thị trường bảo hiểm

Kinh nghiệm từ thị trường bảo hiểm Trung Quốc

Với quan điểm mở cửa thị trường để phát triển kinh tế, ngành bảo hiểm Trung Quốc được tạo điều kiện phát triển nhanh chóng nhưng chịu sự giám sát chặt chẽ của Ủy ban Giám sát bảo hiểm quốc gia. Trọng tâm giám sát hoạt động của các công ty bảo hiểm là giám sát rủi ro hoạt động kinh doanh bảo hiểm thuần túy, đồng thời kiểm soát chặt chẽ hoạt động đầu tư thông qua các quy định về hạn mức đầu tư trong một số ngành, lĩnh vực.

1. Tổng quan quá trình hình thành và phát triển của thị trường bảo hiểm Trung Quốc

Đầu thập niên 1990, Trung Quốc xây dựng nền kinh tế thị trường, tạo điều kiện và khuyến khích sự ra đời của nhiều công ty bảo hiểm, các nghiệp vụ bảo hiểm mới cũng bắt đầu xuất hiện, như bảo hiểm gia đình, bảo hiểm nhân thọ... Năm 1992, Trung Quốc chính thức mở cửa thị trường bảo hiểm cho nước ngoài. Trong giai đoạn 1992 - 2000, mô hình thị trường bảo hiểm ở Trung Quốc được phát triển theo kinh nghiệm của các nước phát triển châu Âu. Đối với các doanh nghiệp bảo hiểm (DNBH) nước ngoài, Trung Quốc quy định các điều kiện về vốn, thời gian hoạt

động¹... cao hơn so với các DNBH nội địa Do đó, chỉ có những tập đoàn bảo hiểm lớn nước ngoài mới xâm nhập được thị trường Trung Quốc.

Cuối năm 1993 đầu năm 1994, Trung Quốc tiến hành cải cách mạnh mẽ về tài chính, theo đó, mô hình kinh doanh bảo hiểm ở Trung Quốc phổ biến là hình thức đại lý. Năm 1998, Trung Quốc thành lập Ủy ban Giám sát bảo hiểm để quản lý và giám sát thị trường bảo hiểm.

Thị trường bảo hiểm Trung Quốc bắt đầu phát triển mạnh mẽ từ năm 2005. Đến nay nhờ sự phát triển nhanh chóng của nền kinh tế giúp thu nhập và đời sống người dân được nâng cao, nhu cầu được bảo hiểm gia tăng. Trung Quốc đã trở thành một trong 10 thị trường bảo hiểm phát triển tốt nhất toàn cầu. Bên cạnh các kênh phân phối truyền thống như đại lý bảo hiểm, ngân hàng... tất cả các DNBH Trung Quốc đều triển khai kênh phân phối qua mạng internet. Trong năm 2017, có gần 12,5 tỷ hợp đồng bảo hiểm được thực hiện qua mạng internet tăng 102,6% so với năm 2016².

Hiện tại, Trung Quốc có hai nghiệp vụ bảo hiểm được chú trọng là bảo hiểm nông nghiệp và bảo hiểm bệnh hiểm nghèo. Bảo hiểm nông nghiệp đã được triển khai đến 36/36 tỉnh thành, có hơn 190 loại cây trồng được bảo hiểm, trong đó tỷ lệ bảo hiểm

1 Trung Quốc yêu cầu các tập đoàn bảo hiểm nước ngoài dành ít nhất 20% cổ phần cho sự tham gia của các doanh nghiệp bảo hiểm trong nước. Năm 2001, Trung Quốc gia nhập WTO, tỷ lệ này giảm còn 5% và đến nay không còn nữa. Tuy nhiên, một số hoạt động kinh doanh bảo hiểm còn bị giới hạn, các doanh nghiệp 100% vốn nước ngoài không được phép kinh doanh bảo hiểm nhân thọ; chỉ có các doanh nghiệp liên doanh, mà doanh nghiệp nước ngoài góp vốn tối đa bằng 50% mới được phép kinh doanh bảo hiểm nhân thọ.

2 <http://insurance.hexun.com/2018-01-25/192307499.html>.

đổi với 3 loại cây lương thực chính (ngô, gạo, lúa mì) đạt hơn 70%. Doanh thu phí bảo hiểm nông nghiệp tăng từ 5,18 tỷ CNY (năm 2007) lên 41,71 tỷ CNY (năm 2016). Trung Quốc đứng thứ hai thế giới (sau Hoa Kỳ) và thứ nhất châu Á về quy mô bảo hiểm nông nghiệp. Chính sách bảo hiểm nông nghiệp của Trung Quốc được thực hiện thông qua chính sách hỗ trợ một phần phí bảo hiểm của ngân sách nhà nước trung ương và chính quyền địa phương cho người tham gia bảo hiểm. Bên cạnh đó, bảo hiểm bệnh hiểm nghèo đã được Trung Quốc triển khai rộng rãi trên toàn quốc và là một trong những sản phẩm bảo hiểm được người dân quan tâm hàng đầu. Đến nay có hơn 1,05 tỷ người được bảo hiểm, hơn 11 triệu người được cứu chữa khỏi các bệnh hiểm nghèo.

2. Thực trạng thị trường bảo hiểm Trung Quốc

2.1. Quy mô và tốc độ tăng trưởng

Tổng giá trị mua bảo hiểm, hay doanh thu ngành bảo hiểm của Trung Quốc năm 2017 đạt hơn 3,66 nghìn tỷ CNY, tăng 18,2% so với năm 2016, đứng thứ ba trên thế giới; tổng tài sản đạt 16,7 nghìn tỷ CNY, tăng 10,8% so với thời điểm đầu năm; đầu tư trở lại nền kinh tế đạt 13,39 nghìn tỷ (năm 2016)³. Hiện Trung Quốc có 5 thị trường bảo hiểm lớn là Quảng Đông, Giang Tô, Sơn Đông, Bắc Kinh và Tứ Xuyên.

2.2. Các sản phẩm bảo hiểm

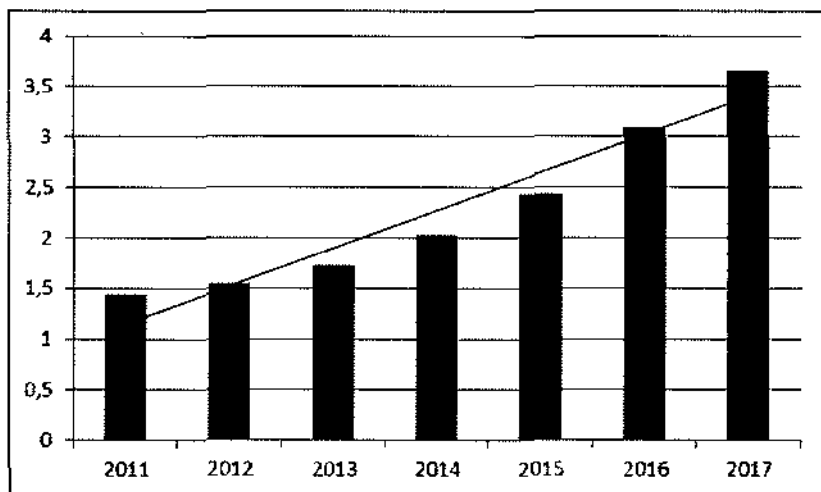
Thị trường bảo hiểm Trung Quốc có các sản phẩm bảo hiểm tài sản và bảo hiểm nhân thọ. Về bảo hiểm tài sản, tổng doanh thu của 59 doanh nghiệp trong nước khoảng 907,7 tỷ CNY, chiếm

3 CIRI (03/2018), Báo cáo số liệu thị trường bảo hiểm 2017.

<http://bxjg.circ.gov.cn/web/site0/tab5257/info4101484.htm>.

Tổng doanh thu phí bảo hiểm của Trung Quốc, 2011 - 2017

Đơn vị: Nghìn tỷ CNY

Nguồn: Tổng cục Thống kê Trung Quốc

98% thị phần, trong đó 5 doanh nghiệp bảo hiểm có doanh thu hàng đầu là Công ty Bảo hiểm Nhân dân, Công ty Bảo hiểm Bình An, Công ty Bảo hiểm Thái Bình Dương, Công ty Bảo hiểm tài sản thuộc China Life và Công ty Bảo hiểm Liên hiệp Trung Hoa. 2% thị phần còn lại thuộc về 22 doanh nghiệp bảo hiểm nước ngoài, với 18,9 tỷ CNY. Về bảo hiểm nhân thọ, tổng doanh thu của 46 doanh nghiệp bảo hiểm trong nước là 2.030,5 tỷ CNY, chiếm 93,6% thị phần với 5 doanh nghiệp bảo hiểm có doanh thu hàng đầu là Công ty Bảo hiểm nhân thọ Trung Quốc, Công ty Bảo hiểm Bình An, Công ty Bảo hiểm Tân Hoa, Công ty Bảo hiểm Thái Bình Dương, Công ty Bảo hiểm nhân thọ thuộc Công ty Bảo hiểm Nhân dân; doanh thu của 28 doanh nghiệp bảo hiểm nước ngoài là 138,8 tỷ CNY, chiếm 6,4% thị phần.

Thông tin

PHỤC VỤ LÃNH ĐẠO

2.3. Mức phí bảo hiểm

Tiền mua bảo hiểm bình quân đầu người của Trung Quốc khoảng 337 USD, đứng thứ 47 thế giới (mức phí bảo hiểm bình quân đầu người trên thế giới là 638 USD), trong đó bảo hiểm nhân thọ là 190 USD/người, bảo hiểm phi nhân thọ là 147 USD. Tỷ lệ người dân mua bảo hiểm Trung Quốc là 4,15%, trong đó bảo hiểm nhân thọ là 2,34%, bảo hiểm phi nhân thọ là 1,81%, xếp thứ 39 thế giới (tỷ lệ mua bảo hiểm trung bình toàn cầu là 6,28%). Mặc dù quy mô thị trường bảo hiểm Trung Quốc khá lớn, đứng vị trí thứ ba thế giới, nhưng bề rộng và chiều sâu của thị trường bảo hiểm thể hiện qua mức phí và tỷ lệ người dân tham gia bảo hiểm vẫn còn rất khiêm tốn và đang ở mức thấp hơn so với bình quân của toàn cầu.

2.4. Quản lý, giám sát thị trường bảo hiểm Trung Quốc

Mô hình giám sát thị trường bảo hiểm

Trung Quốc đang xây dựng mô hình quản lý, giám sát Solvency II trên cơ sở học tập kinh nghiệm của các nước châu Âu⁴. Tuy nhiên, do đặc thù của mô hình này chỉ phù hợp với các nước phát triển nên Trung Quốc đang có sự điều chỉnh và hoàn thiện để đảm bảo phù hợp với đặc thù thị trường bảo hiểm Trung Quốc, theo đó sẽ kết hợp cả mô hình Solvency I và Solvency II bao gồm cả các yêu cầu định tính và yêu cầu định lượng. Bên cạnh đó, Ủy ban Giám sát bảo hiểm Trung Quốc cũng đã thành lập Phòng quản trị doanh nghiệp để nâng cao hiệu quả công tác giám sát năng lực quản trị của các DNBH. Hằng năm, cơ quan

4 Mục tiêu của Solvency II là hướng đến một mô hình quản lý chung, đồng bộ cho các nước thuộc Liên minh châu Âu, với các yêu cầu về vốn phù hợp với rủi ro và quy mô hoạt động của doanh nghiệp, tăng cường tính chủ động của doanh nghiệp trong việc xác định và quản lý rủi ro, tăng cường tính minh bạch trên thị trường và giảm thiểu các rủi ro hệ thống.

này đánh giá, chấm điểm năng lực quản trị của DNBH, nếu không đạt được yêu cầu sẽ bị xử phạt.

Cơ chế giải quyết khiếu nại, tranh chấp trong lĩnh vực bảo hiểm thông qua 4 kênh chính là hệ thống tiếp nhận khiếu nại của công ty bảo hiểm; Ủy ban Giám sát bảo hiểm; Hiệp hội Bảo vệ người tiêu dùng và Văn phòng Khiếu nại tố cáo quốc gia. Ngoài ra, khách hàng có thể liên lạc phản ánh khiếu nại, tranh chấp bảo hiểm thông qua đường dây nóng. Việc giải quyết khiếu nại được dựa trên nguyên tắc công bằng, bảo vệ quyền lợi hợp pháp và chính đáng của các bên.

Giám sát nguồn vốn và sử dụng vốn đầu tư đối với DNBH

Nguồn vốn đầu tư của DNBH được hình thành từ vốn chủ sở hữu và dự phòng nghiệp vụ. Việc đầu tư vốn phải tuân theo quy định của cơ quan quản lý và có hạn mức nhất định. Việc sử dụng vốn của các công ty bảo hiểm phải đảm bảo an toàn, đủ vốn lưu động, mang lại lợi ích, công ích (đem lại phúc lợi xã hội), đa dạng và phân tán (nhằm giảm thiểu rủi ro).

Hạn mức đầu tư đối với các DNBH tại Trung Quốc

Loại hình đầu tư	Hạn mức
Tiền gửi ngân hàng	Không giới hạn
Chứng khoán, cổ phiếu, cổ phần của các công ty khác	30%
Bất động sản (trừ nhà ở thương mại)	30%
Đầu tư các quỹ đầu tư, công ty tài chính	25%
Đầu tư ra nước ngoài	15%

Nguồn: Tài liệu tập huấn tại Bắc Kinh, Trung Quốc chủ đề Giám sát thị trường bảo hiểm Trung Quốc, 26/11/2017 - 01/12/2017

Việc quản lý sử dụng vốn trong DNBH được cơ quan quản lý bảo hiểm giám sát là danh mục đầu tư, hạn mức đầu tư, phân tán rủi ro (tránh giao dịch lớn và số tiền lớn), quản lý phân cấp (khoản mục đầu tư nào đem lại hiệu quả cao thì được đầu tư với tỷ trọng cao hơn).

Ngày 26/01/2018, Trung Quốc ban hành “Biện pháp quản lý nguồn vốn bảo hiểm” thay thế cho văn bản quy định biện pháp quản lý tạm thời ban hành năm 2014, theo đó quy định danh mục loại hình đầu tư của DNBH, áp dụng từ ngày 01/4/2018 bao gồm: (i) Tiền gửi ngân hàng; (ii) Chứng khoán, cổ phiếu, cổ phiếu quỹ đầu tư chứng khoán, các loại cổ phiếu có giá trị khác; (iii) Bất động sản (trừ nhà ở thương mại); (iv) Đầu tư vào các quỹ đầu tư khác theo quy định của Quốc Vụ Viện; (v) Đầu tư ra nước ngoài; (vi) Đầu tư vốn để sở hữu doanh nghiệp khác (đây là loại hình đầu tư mới so với danh mục đầu tư được ban hành năm 2014)⁵.

Ủy ban Giám sát bảo hiểm ban hành quy định về quản lý tài sản của DNBH dựa trên Chuẩn mực giám sát quản lý tài sản của công ty bảo hiểm do Hiệp hội Các nhà quản lý bảo hiểm quốc tế đặt ra. Theo quy định này, DNBH phải xây dựng quy trình đầu tư chi tiết (thiết lập chiến lược đầu tư, quản lý rủi ro đầu tư, kiểm soát nội bộ hoạt động đầu tư, chế độ báo cáo hoạt động đầu tư). Các doanh nghiệp vi phạm sẽ bị phạt theo các khung hình phạt cao nhất là đình chỉ hoạt động đầu tư. Tuy nhiên trên thực tế, tùy tình hình của mỗi công ty mà danh mục, điều kiện đầu tư có thể được điều chỉnh.

Một số hạn chế và thách thức

Mặc dù đạt được nhiều kết quả tích cực, khả quan và ghi nhận sự phát triển mạnh mẽ, nhưng ngành bảo hiểm Trung Quốc đang bộc lộ một số tồn tại, hạn chế: Còn quan niệm kinh doanh “Nặng

về quy mô, coi nhẹ hiệu quả”; dựa chủ yếu vào các kênh truyền thông và thị trường trong nước; đồng chất hóa sản phẩm; kết cấu sản phẩm bất hợp lý; hiệu quả đầu tư và trình độ quản lý rủi ro chưa cao. Bên cạnh đó, ngành bảo hiểm Trung Quốc vẫn đang phải đối mặt với nhiều thách thức như: (i) Xu hướng đa dạng hóa và đan xen giữa các sản phẩm bảo hiểm, chứng khoán và ngân hàng đặt ra yêu cầu phải cân bằng giữa việc ngăn chặn rủi ro tài chính và thị trường bảo hiểm; (ii) Các công ty bảo hiểm Trung Quốc có thể bị thiệt hại do chênh lệch lãi suất (tương tự vấn đề mà Nhật Bản đã phải đối mặt trong thập niên 90 khiến nhiều công ty bảo hiểm nhân thọ Nhật Bản phá sản, hay việc lãi suất cao tại Trung Quốc giai đoạn 1993 - 1994 gây thiệt hại lớn cho các công ty bảo hiểm nhân thọ Trung Quốc); (iii) Kinh doanh hỗn hợp tài chính và quản lý nguồn vốn trên phạm vi rộng. Do xu hướng kinh doanh hợp nhất, nhiều tập đoàn tài chính thực hiện đầy đủ các nghiệp vụ của bảo hiểm, chứng khoán và ngân hàng, dẫn đến sự phức tạp trong quản lý, giám sát; (iv) Tác động của cách mạng công nghiệp lần thứ tư, đặc biệt là vấn đề Internet+ có thể làm thay đổi loại hình, sản phẩm và hoạt động của các công ty bảo hiểm toàn cầu nói chung và các công ty bảo hiểm Trung Quốc nói riêng; (v) Việc thực thi “Quy hoạch xây dựng hệ thống giám sát quản lý năng lực bồi thường thế hệ hai Trung Quốc” cũng có thể gặp khó khăn trong giai đoạn đầu do một số công ty bảo hiểm sẽ rơi vào tình trạng khó khăn khi phải đáp ứng các điều kiện Solvency II.

3. Xu hướng phát triển của ngành bảo hiểm Trung Quốc

Mặc dù đang còn một số tồn tại và phải đối diện với một số khó khăn, thách thức nhưng xét về dài hạn, thị trường bảo hiểm Trung Quốc có không gian phát triển lớn, nhờ nhiều lợi thế như thị trường rộng lớn với dân số trên 1,4 tỷ người; kinh tế vĩ mô vẫn có tiềm năng tăng trưởng về trung và dài hạn góp phần nâng

cao thu nhập và chất lượng cuộc sống cho người dân); cải cách chế độ dưỡng lão là “cơ hội tăng trưởng” lớn nhất cho ngành bảo hiểm nhân thọ Trung Quốc nhờ vấn đề già hóa dân số; bảo hiểm xã hội và bảo hiểm dưỡng lão thương mại ngày càng phát triển; hệ thống dịch vụ y tế được cải cách sẽ tạo ra không gian cho dịch vụ bảo hiểm y tế và bảo hiểm sức khỏe phát triển. Ngoài ra, các áp lực về tài chính, công nghệ phát triển, khách hàng thay đổi, giám sát, quản lý bao trùm, sáng tạo sản phẩm, định giá chi tiết là các nhân tố thúc đẩy sự phát triển của thị trường bảo hiểm Trung Quốc trong thời gian tới.

Theo dự báo của Công ty Tài chính quốc tế, đến năm 2020 doanh thu bảo hiểm Trung Quốc có thể đạt 4 nghìn tỷ CNY, tổng giá trị tài sản ngành bảo hiểm đạt 22 nghìn tỷ CNY. Ngành bảo hiểm nhân thọ có tốc độ tăng trưởng gấp 2,5 lần GDP.

4. Bài học kinh nghiệm cho Việt Nam

Với mục tiêu đề ra trong 5 năm tới là phát triển ngành bảo hiểm để phục vụ nền kinh tế, ngăn chặn rủi ro tài chính, đẩy mạnh cải cách tài chính, nâng cao năng lực quản trị doanh nghiệp và tăng cường công tác điều phối giám sát tài chính trên thị trường bảo hiểm, Việt Nam có thể tham khảo một số bài học kinh nghiệm từ Trung Quốc:

[1] Nhận thức về quy luật vận hành của thị trường bảo hiểm, tầm quan trọng và sự nhạy cảm của ngành bảo hiểm cần được tăng cường: Hoạt động kinh doanh bảo hiểm phụ thuộc rất lớn vào sự phát triển kinh tế xã hội, nền kinh tế càng phát triển thì bảo hiểm càng phát triển.

[2] Thị trường bảo hiểm cần được phát triển đồng bộ song song với việc hoàn thiện hệ thống pháp lý theo hướng quản lý, giám sát thận trọng cả về cơ cấu tổ chức, quản lý rủi ro, nhân sự cấp cao, hệ thống cơ sở dữ liệu...

[3] Hệ thống giám sát bảo hiểm cần được xây dựng nhằm bảo vệ người tiêu dùng và ngăn chặn rủi ro, theo đó, DNBH phải có

bộ phận chuyên trách để bảo vệ người tiêu dùng và có liên hệ chặt chẽ với cơ quan giám sát bảo hiểm; có đường dây nóng để tiếp nhận khiếu nại. Hằng tháng, cơ quan giám sát bảo hiểm phải công bố số lượng đơn khiếu nại, DNBH bị khiếu nại nhiều nhất và coi đây là một trong những tiêu chí để đánh giá DNBH. DNBH cũng phải thường xuyên tổ chức diễn tập, xử lý các tình huống rủi ro xảy ra để sẵn sàng thực hiện nếu sự việc đó xảy ra trên thực tế.

[4] Cơ quan quản lý, giám sát bảo hiểm cần thiết lập mối quan hệ chặt chẽ với cơ quan quản lý với thị trường bảo hiểm, phối hợp với những công ty bảo hiểm cũng như các đối tượng, tổ chức trên thị trường bảo hiểm để thực hiện có hiệu quả công tác hoạch định chính sách, tạo định hướng phát triển thị trường bảo hiểm theo đúng yêu cầu, mục tiêu.

[5] Về dài hạn, công tác thống kê bảo hiểm và hệ thống báo cáo về bảo hiểm và thị trường bảo hiểm cần tiếp tục được đẩy mạnh hoàn thiện hơn nữa, tạo cơ sở cho việc giám sát⁶. Trong điều kiện hiện tại, một số báo cáo cần thiết phải được bổ sung như báo cáo hoạt động đầu tư, báo cáo chi tiết hoạt động kiểm toán nội bộ và tái bảo hiểm của doanh nghiệp, báo cáo của chuyên gia.

ThS. Nguyễn Thị Hải Bình
ThS. Đinh Ngọc Linh

6 Tại Việt Nam, hệ thống báo cáo đang dần được hoàn chỉnh. Thông tư hướng dẫn Nghị định số 73/2016/NĐ-CP cũng đã chỉnh sửa và bổ sung một số báo cáo cần thiết, phù hợp với những thay đổi của thị trường và yêu cầu quản lý.

Tài liệu tham khảo

1. Báo cáo kết quả tập huấn tại Bắc Kinh, Trung Quốc chủ đề Giám sát thị trường bảo hiểm Trung Quốc, từ ngày 26/11/2017 đến ngày 01/12/2017.
2. Nghị định số 73/2016/NĐ-CP ngày 01/7/2016 hướng dẫn thi hành Luật Kinh doanh bảo hiểm.
3. CIRI (3/2018), Báo cáo số liệu thị trường bảo hiểm 2017.
4. Tân Hoa xã (7/2017), http://www.gov.cn/xinwen/2017-07/15/content_5210774.htm.